

Kauzalita - teorie

Teorie kauzality je založena na velmi problematickém předpokladu, resp. na jednom ze dvou možných, ale velmi problematických předpokladů. Buď A) se vyznačuje kauzální vztah tím, že se něco vůbec nemění, takže kauzalita je redukována na setrvačnost; v takovém případě je každá změna buď popřena, anebo jsou změny vyhrazeny pouhému „povrchu“ či spíše „zdání“ – něco se jeví jako změněné, ale ve skutečnosti se nic nezměnilo. (A v tomto druhém případě jde vlastně jen o to, že pozornost je od takových změn „na povrchu“ prostě odvrácena.) Anebo B) se změna připouští, skutečně se s ní počítá a kauzální vztah je chápán jako nutnost proměny něčeho v něco jiného. A pak ovšem má své naprosté oprávnění připomínka (původně Humova), že takový vztah nelze logicky nahlédnout a tedy ani teoreticky zpracovat (interpretovat), ale že tu jde jen o naši (dosavadní) zkušenost s tím, že se podobné změny za podobných okolností opakují (tedy že jde o jakousi obvyklost a pro naše uvažování tedy zvyk, nikoli o „nutnost“ v přísném slova smyslu). Je tedy stručně shrnuto o to, že kauzalita spočívá v neměnnosti, čímž je popřena změna – anebo že nutnost změny nelze nahlédnout, což neznamená vlastně nic jiného než popření kauzality v přísném smyslu (a její přesunutí do oblasti pouhých „jevů“).

Oním základním chybným předpokladem resp. chybou základního přístupu je to, že se za samozřejmé považuje jednostranné a výhradní ovlivňování přítomného stavu minulým a budoucího stavu přítomným. To vede k nemožnosti řešení některých extrémních situací, totiž tzv. počátků čehokoliv nového; v jednom případě je třeba přijmout věčnost všeho jsoucího, v druhém případě nahodilost všeho nového, tedy každé změny (což vede ovšem zároveň ke zmíněnému popření kauzality).

Žádné vylepšení kauzální teorie v tomto směru není, jak se zdá, možné ani myslitelné. Jediným skutečným řešením je – po mém soudu – přijetí myšlenky tzv. reaktibility všeho jsoucího. Není to minulost, která vykonává skutečný tlak a vliv na budoucnost, nýbrž naopak to je budoucnost, která ve svém „nastávání“ (zpřítomnění) reaguje a navazuje na minulost. Máme-li užít paradoxní formulace, není to „příčina“, která vyvolává (způsobuje) následek, ale je to „následek“, který způsobuje, že něco z toho, co předcházelo (co minulo), je zčásti zachováváno tím, jak na to „následek“ reaguje – takže to je následek, který „způsobuje“ příčinu.

(Písek, 060126-1.)